

Levendig en Sociaal

Sociale Agenda
2024-2029

Drenthe voor elkaar

Voorwoord

In het coalitieakkoord 'Samen bouwen aan Drenthe!' 2023-2027 is onze ambitie helder weergegeven: samen werken aan een levendig en sociaal Drenthe. Hoewel veel Drenten tevreden zijn met hun leven, geldt dat niet voor iedereen. Steeds meer inwoners hebben moeite om rond te komen, maken zich zorgen over hun toekomst en verliezen het vertrouwen in de overheid. Dit raakt mij persoonlijk. Het motiveert ons college dan ook om vol in te zetten op de Sociale Agenda 'Drenthe voor elkaar'.

'Drenthe voor elkaar' dat doen wij samen. Want dat is de kracht van Drenthe: naoberschap! Als provincie zijn wij betrokken bij onze inwoners en voelen wij de verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de sociale opgaven en de brede welvaart in onze provincie. Niet in de plaats van, maar in nauwe samenwerking met onze inwoners en partners, daar waar we van meerwaarde zijn en in een rol die past. Door samen te werken en onze krachten te bundelen vergroten we onze slagkracht, niet alleen in Drenthe, maar ook richting het Rijk.

De afgelopen jaren is de provinciale inzet op het sociale vlak gewaardeerd. Samen met onze inwoners zijn er mooie resultaten geboekt, zoals met de 'Frisse doorstart voor verenigingen en buurthuizen na corona', 'Kansen4Kinderen', en domeinoverstijgende samenwerking in 'Grolloo zorgt'. Daar bouwen we op voort, weliswaar aangescherpt en inspeland op nieuwe ontwikkelingen.

Deze agenda is het resultaat van gesprekken met u, onze inwoners, gemeenten, onderwijsinstellingen en maatschappelijke organisaties. De passie en toewijding van iedereen die hieraan heeft gewerkt, vormen de basis van dit plan. We kiezen voor een programmatische aanpak, waarbij we samen streven naar innovatieve oplossingen voor grote uitdagingen, zoals het versterken van naoberschap, bestaanszekerheid, gelijke kansen, en het bevorderen van gezondheid, inclusie en diversiteit. We geloven in de kracht van onze inwoners en gemeenschappen en sluiten daarom graag aan bij hun initiatieven.

Deze Sociale Agenda schetst de route voor de komende jaren, maar we zijn er nog niet. We zijn vastberaden om deze agenda uit te voeren. Daarom bevat dit plan ook een werkplan. Net als bij de totstandkoming van deze agenda, nodigen we u uit om samen met ons te werken aan de uitvoering ervan. Samen bouwen we aan een levendig en sociaal Drenthe. Doet u mee?

Met vriendelijke groet,

Yvonne Turenhout, gedeputeerde provincie Drenthe

“De grote opgaven van deze tijd vragen om ongelijk te investeren in gelijke kansen voor elke Drent. Dat gaan wij doen!”

Yvonne Turenhout, gedeputeerde provincie Drenthe

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Uitgangspunten	4
Sociale Agenda en brede welvaart	5
Samenhang met regionale programma's	6
Rol van de provincie	6
3. Proces	7
Hoe is deze Sociale Agenda tot stand gekomen?	7
Opbrengsten verkenning actuele ontwikkelingen	7
Opbrengsten rondetafelgesprekken	9
Hoe komen de jaarlijkse werkplannen tot stand?	9
4. Inhoudelijke thema's	10
NAOBERSCHAP Behouden en versterken	11
BESTAANSZEKERHEID Basis voor gelijke kansen	13
GEZONDHEID Preventie en bereikbare zorg voor iedereen	15
INCLUSIE EN DIVERSITEIT Niemand is gelijk, maar iedereen is gelijkwaardig	17
5. Instrumenten	19
6. Monitoring: tellen en vertellen	21
Brede welvaart	21
Output	21
Impact	21
7. Financiën 2024-2027	22
Bijlage	23
Werkplan 2024	23

1. Inleiding

Deze Sociale Agenda is tot stand gekomen in samenwerking met Drentse inwoners, gemeenten, welzijn/zorg-, onderwijs en maatschappelijke organisaties. De opgaven staan centraal. Wat is er voor nodig om deze uitdagingen aan te pakken? En welke rol kan de provincie daarin spelen?

De ontwikkeling van de agenda was interactief. Er is gestart met een verkennende gespreksronde met samenwerkingspartners, gevolgd door rondetafelgesprekken en bijeenkomsten over de Startnotitie Sociale Agenda 2024-2029. Met als doel om te komen tot een gezamenlijke bepaling van de belangrijkste opgaven, ambities en aanpak van vraagstukken. De weergave daarvan vindt u in deze agenda.

De Sociale Agenda is opgebouwd uit:

- De Sociale Agenda 2024-2029 met de uitgangspunten en kaders;
- Het werkplan 2024 met een voorstel van een aantal (provincie-brede) programma's die een basis vormen voor de uitvoering in 2024-2029;
- Het beschrijven van het proces dat wordt gevolgd om in de jaren 2025-2029 concrete uitwerking te geven aan innovatieve programma's.

Met de Sociale Agenda 2024-2029 zetten we ons in om voor onze inwoners het verschil te maken, door samen te bouwen aan een Drenthe voor elkaar!

2. Uitgangspunten

Deze Sociale Agenda bouwt voort op de Sociale Agenda 2020-2023, aangescherpt met de accenten uit het coalitieakkoord 'Samen bouwen we Drenthe! 2023-2027'. Als provincie kiezen we ervoor om toegevoegde waarde te bieden door op regionale schaal kennis en slagkracht te organiseren, door inwoners, maatschappelijke programma's, (zorg)ondernemers, overheden en kennis- en onderwijsinstellingen bij elkaar te brengen en goede initiatieven te stimuleren en te ondersteunen. Daarbij dienen programma's (of onderdelen van programma's) aan te sluiten bij de doelen van de Sociale Agenda en de uitgangspunten die wij hanteren.

Uitgangspunten van de Sociale Agenda zijn:

- De Sociale Agenda focust nadrukkelijk op een aantal grotere opgaven: kansengelijkheid, terugdringen armoede, gezondheid, inclusie en bewonersinitiatieven voor het versterken van dorpen en wijken, om bij te dragen aan een brede welvaart voor alle inwoners. Deze opgaven zijn geclusterd rond een viertal inhoudelijke thema's. We onderscheiden naoberschap, bestaanszekerheid, gezondheid en inclusie & diversiteit. We kiezen ervoor deze thema's te onderscheiden, maar ze zijn feitelijk niet te scheiden. Ze hangen onderling sterk samen;
- De inwoners staan centraal bij beleid en uitvoering. Uiteindelijk willen we het verschil maken in hun leven. Daarom sluiten we aan bij de initiatiefkracht van inwoners. Ook willen we ervaringskennis beter benutten door de inzet van ervaringsdeskundigen te stimuleren.
- We koersen als provincie nadrukkelijk op het kompas van brede welvaart. Naast economische en materiële welvaart gaat het ook om andere zaken die van waarde zijn voor onze inwoners, zoals gezondheid, onderwijs, kwaliteit van de leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en veiligheid;
- We werken opgabegericht. Dit betekent dat we programma's (of onderdelen van programma's) uitvoeren waaraan behoefte bestaat en waarvoor draagvlak is bij samenwerkingspartners. De programma's voldoen aan één of meer van de volgende kenmerken: ze zijn van grote invloed op het leven van de Drentse inwoners, hebben een experimenteel karakter en leiden tot vernieuwing en verbetering (zoals in manieren van werken of resultaten) of dragen bij aan realisatie van duurzame doorbraken;
- We zetten in op een meerjarige programmatische aanpak gericht op het vergroten van de impact in de regio. We sluiten waar mogelijk aan bij lopende programma's en bestaande netwerken, waar de provincie een (benodigde) plus op kan leveren. Daar waar ze nog onvoldoende ontstaan nemen we een initiërende rol of ondersteunen we de ontwikkeling ervan;
- We willen ruimte houden om tussentijds in te kunnen spelen op maatschappelijke ontwikkelingen. Dat betekent dat de Sociale Agenda bepaald is op het niveau van de thema's. De concrete invulling wordt per jaar geactualiseerd.

Sociale Agenda en brede welvaart

Brede welvaart vormt het kompas van deze agenda.

Brede welvaart kan worden omschreven als het welzijn van inwoners in de brede zin. Brede welvaart gaat over de kwaliteit van het leven hier en nu, rekening houdend met de mate waarin die invloed heeft op de kwaliteit van leven van toekomstige generaties.

Brede welvaart gaat over alles wat het leven de moeite waard maakt en wat mensen van waarde vinden. Wat van waarde is, wordt daarbij breed opgevat: behalve om materiële welvaart gaat het ook om zaken als gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale verbondenheid, persoonlijke ontplooiing en veiligheid.

In deze Sociale Agenda wordt aangegeven hoe in brede welvaart in Drenthe geïnvesteerd gaat worden. We focussen op een aantal grotere opgaven die goed aansluiten op de kernopgaven voor de brede welvaart in Drenthe (Trendbureau Drenthe, 2022). De kernopgaven hangen bovendien nauw met elkaar samen.

Samenhang met andere beleidsterreinen

Ook vanuit de andere beleidsterreinen van de provincie wordt bijgedragen aan sociaal-maatschappelijke opgaven en de brede welvaart in de provincie. We kijken daarom vanuit deze Sociale Agenda naar logische verbindingen en samenhang met andere beleidsterreinen (vice versa), zoals wonen, onderwijs, sport en bewegen, openbaar vervoer, energie, cultuur en het landelijk gebied:

- De **Woonagenda 2024-2027** richt zich op onder meer op een betaalbaar en passend woningaanbod. Voor elke Drent een (t)huis; iedereen heeft recht op een dak boven zijn hoofd. Nieuwe woonvormen voor jongeren en ouderen, zoals knarrehofjes of gemengde woonvormen waar verschillende generaties samenleven, zijn noodzakelijk. Woningen moeten

betaalbaar zijn en de leefomgeving moet bijdragen aan of uitdagen tot een gezonde leefstijl;

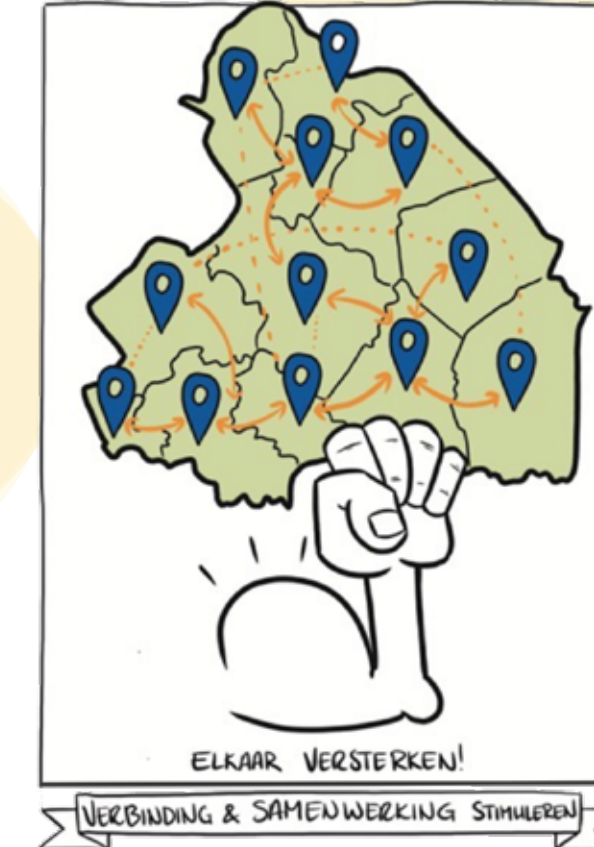
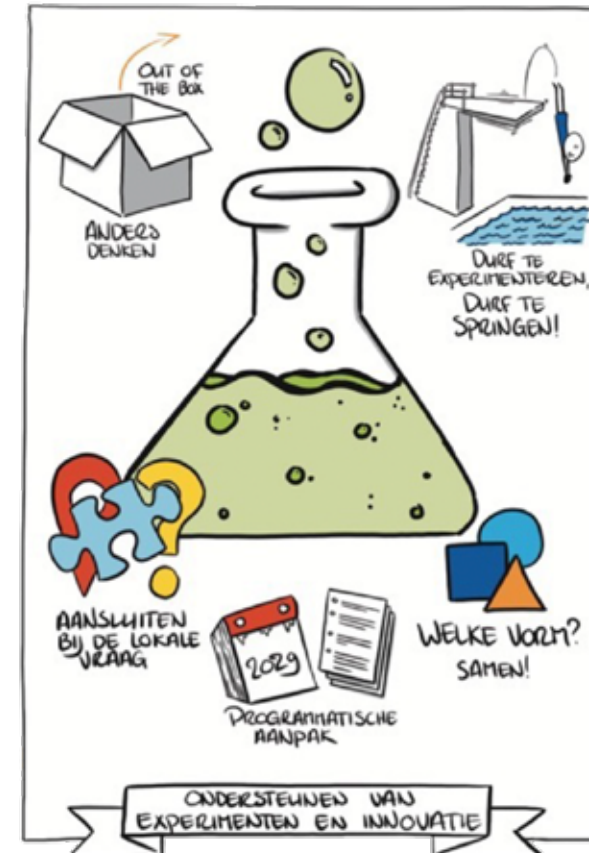
- De **Economische Koers 2024-2027** richt zich onder meer op een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Iedereen heeft recht op het behalen van een kwalificatie voor de arbeidsmarkt. Een leven lang ontwikkelen voor iedereen is nodig om mee te kunnen doen op de arbeidsmarkt; om te kunnen voorzien in bestaanszekerheid.;
- Het **Mobiliteitsprogramma 2021-2030** richt zich onder meer op goede bereikbaarheid en een veilige omgeving. Betaalbaar en toegankelijk openbaar vervoer is een must. Iedereen moet mee kunnen doen in Drenthe. Daarvoor is je kunnen verplaatsen een basisvoorwaarde. Meer bestemmingen bereiken betekent meer kans op een baan, betere toegang tot scholen, zorg, sociale voorzieningen;
- De **Energieagenda 2024-2027** richt zich onder meer op het verduurzamen van woningen. Veel inwoners kunnen hun energierekening niet meer betalen en hebben onvoldoende financiële middelen om hun huis te verduurzamen. Energiearmoede vraagt om structurele maatregelen om een inclusieve energietransitie mogelijk te maken. Het is belangrijk dat iedereen mee kan doen met de energietransitie;
- De **Cultuurnota 2025-2028** richt zich onder andere op cultuureducatie, -participatie en talentontwikkeling. Cultuur kan op een inspirerende wijze een bijdrage leveren aan de aanpak van de sociaal-maatschappelijke opgaven. Concrete raakvlakken met de Sociale Agenda zijn onder meer de inzet van de bibliotheken, Podium Platteland en de bevordering van toegankelijkheid, inclusie en diversiteit in Drenthe.

Samenhang met regionale programma's

Om de brede welvaart in de regio te verbeteren leggen we verbinding met de volgende regionale programma's:

- **Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe (2024-2027)** zet zich in voor gelijke kansen in de regio om de brede welvaart in de regio te verbeteren. De Drentse gemeenten Emmen, Borger-Odoorn, Hoogeveen, Coevorden en Overijsselse gemeente Hardenberg vallen onder deze regiodeal;
- **Regio Deal Zwolle (2024-2027)** richt zich in de Regio Zwolle onder meer op het versterken van vitale kernen en gezonde buurten. Deze regiodeal is een samenwerking van 22 gemeenten, 4 provincies, partners vanuit het (beroeps)onderwijs, kennisinstellingen, waterschappen en ondernemersorganisaties. De Drentse gemeenten Hoogeveen, Meppel, Westerveld en De Wolden vallen onder deze regiodeal;
- **Nij Begun Sociale agenda** richt zich onder meer in Noord-Drenthe op het verbeteren van de leefbaarheid en sociale cohesie, mentale gezondheid, kansen voor kinderen en armoede. Naast alle Groningse gemeenten vallen de Drentse gemeenten Noordenveld, Tynaarlo en Aa en Hunze onder deze agenda.

Rol van de provincie

Onze rol bij de aanpak van sociale opgaven zien wij als ondersteunend en aanvullend op inwoners, Drentse gemeenten en maatschappelijke organisaties. We willen als overheid samen met hen acteren: in gezamenlijkheid datgene doen wat nodig is voor Drenthe. We sluiten waar mogelijk aan bij lopende programma's en bestaande netwerken, waar de provincie een (benodigde) plus op kan leveren. De provincie opereert overkoepelend, zowel bovenregionaal als provinciaal. De provincie zet in op partnerschap en kan met de Sociale Agenda ondersteunen, helpen en richting geven.

Op hoofdlijnen hebben de rollen van de provincie binnen de sociale agenda betrekking op:

- Verbinden en samenwerken stimuleren: samenbrengen van verschillende maatschappelijke organisaties om slagkracht te organiseren in de aanpak van opgaven;

- Lobbyen: lobbyen bij het Rijk en Europa voor een betere aanpak van Drentse opgaven;
- Ondersteunen van experimenten en innovatie: initiëren en/of aanjagen van nieuwe aanpakken, realiseren van duurzame doorbraken;
- Bevorderen van kennisdeling, monitoring en onderzoek.

Afhankelijk van het inhoudelijke thema, zal op de ene rol meer nadruk liggen dan op de andere. Uit de analyse van de maatschappelijke opgaven valt al af te leiden welke provinciale rol van meerwaarde is, zoals die van kennismakelaar, verbinder of aanjager. Deze kan er dus per inhoudelijk thema anders uitzien. Dit heeft te maken met de historie, het netwerk en beschikbare kennis.

Hoe is deze Sociale Agenda tot stand gekomen?

In deze Sociale Agenda 2024-2029 staan de onderwerpen en thema's waaraan wij de komende periode willen werken.

Bij het opstellen van deze agenda hebben wij de volgende stappen gevolgd:

- We zijn gestart met een verkenning van de actuele ontwikkelingen (najaar 2023). De opbrengsten van deze verkenning staan hieronder samengevat;
- Deze fase werd gevolgd door een verkennende gespreksronde met samenwerkingspartners en interactieve bijeenkomsten met inwoners, gemeenten en verschillende maatschappelijke organisaties om te leren van de afgelopen periode en te komen tot een gezamenlijke bepaling van de belangrijkste opgaven en aanpak van vraagstukken;
- De Startnotitie Sociale Agenda is eind 2023 vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Daarna is de Startnotitie voor wensen en bedelingen besproken in Provinciale Staten;
- Deze fase werd gevolgd door interactieve sessies met statenleden, bewoners, gemeenten, maatschappelijke organisaties en meer specifiek de Jongerenadviesraad, ouderenorganisaties en de Adviesraad Inclusie;
- Op 25 januari 2024 is een bijeenkomst georganiseerd waarbij meer dan 80 deelnemers hebben meegedacht en meegesproken over de inhoud van de Sociale Agenda. Er waren ervaringsdeskundigen, vertegenwoordigers van gemeenten, welzijns-, onderwijs- en zorgorganisaties, dorpsverenigingen en provinciale steunorganisaties. De opbrengst bracht duidelijk kleur en inhoud aan de Drentse sociale opgaven en is verwerkt in deze Sociale Agenda;

- De conceptversie van de Sociale Agenda hebben we in april 2024 besproken met inwoners, vertegenwoordigers van gemeenten, maatschappelijke organisaties en provinciale steunorganisaties;
- Tot slot is de Sociale Agenda 2024-2029 ter besluitvorming voorgelegd aan Gedeputeerde Staten (mei 2024) en Provinciale Staten (juli 2024).

De uitvoering en afstemming van de Sociale Agenda met Provinciale Staten, inwoners, gemeenten, VDG, maatschappelijke organisaties en provinciale steunorganisaties en andere betrokken partners is een doorlopend proces. Partnerschap in de uitvoering is de sleutel tot succes.

Opbrengsten verkenning actuele ontwikkelingen

De verkenning van de actuele ontwikkelingen en opgaven heeft inzichtelijk gemaakt waar de komende tijd de opgaven liggen. We sluiten daarbij aan bij de focus die in de vorige Sociale Agenda is aangebracht en we constateren dat die opgaven nog steeds van kracht zijn. Er is voor gekozen om de opgaven te clusteren rond een aantal inhoudelijke thema's, die goed aansluiten op de kernopgaven voor de brede welvaart in Drenthe (Trendbureau Drenthe, 2022).

- Naoberschap: behouden en versterken
- Bestaanszekerheid: basis voor gelijke kansen
- Gezondheid: preventie en bereikbare zorg voor iedereen
- Inclusie en diversiteit: niemand is gelijk, maar iedereen is gelijkwaardig.

Naast deze thema's komen ook een aantal ontwikkelingen uitdrukkelijk naar voren, die van grote invloed zijn op de inhoudelijke opgaven en de manier waarop invulling gegeven wordt aan de Sociale Agenda.

Het betreft demografische veranderingen, bestaanszekerheid & kansen(on) gelijkheid, Elke regio telt & Nij Begun en sociale samenhang en initiatiekracht van de inwoners.

Demografische veranderingen

Als we inzoomen op Drenthe dan zien we dat net als in de rest van Nederland het aantal ouderen en 'oudere' ouderen toeneemt, dat de groep jongeren krimpt, net als de potentiële beroepsbevolking en dat het aantal huishoudens daalt. Drenthe is sterker vergrijsd dan gemiddeld in Nederland. Sinds 2015 groeit de Drentse bevolking licht en dit komt met name door migratie. Nagenoeg overal in Drenthe is sprake van groei, in de ene regio is de groei wat sterker dan in de andere.

Deze demografische veranderingen hebben gevolgen voor hoe we omgaan met voorzieningen op het gebied van bijvoorbeeld onderwijs, zorg en mobiliteit. Zo is er sprake van toenemende personeelstekorten, een mismatch op de woningmarkt tussen wat er beschikbaar is aan woningen en wat gewenst is en staat de leefbaarheid in de dorpen onder druk. Vanwege die druk op de voorzieningen adviseert de Staatscommissie Demografische Ontwikkeling 2050 (2024) te sturen op een gematigde 'gezonde' groei van de bevolking om de druk op de woningmarkt, de zorg en het onderwijs het hoofd te bieden en kwalitatief hoogwaardige economische groei te ondersteunen. Het is daarbij, zo stellen zij, van belang om sociale samenhang voorop te blijven stellen en verschillen tussen groepen in de samenleving zoveel mogelijk te beperken.

Bestaanszekerheid & Kansen(on)gelijkheid: Het gaat goed in Drenthe, maar er is sprake van groeiende (hardnekkige) verschillen

Uit de monitoring van brede welvaart blijkt dat het in Drenthe goed gaat. De Drenten zijn onverminderd positief over de leefbaarheid in hun woonbuurt. Ze geven in termen van een rapportcijfer de leefbaarheid in hun woonbuurt gemiddeld een 7,9. Dit is al jaren stabiel. Uit het onderzoek van Trendbureau Drenthe blijkt ook dat de Drenten relatief tevreden zijn met het leven, de woonomgeving, sociale contacten, onderling vertrouwen en gevoel van veiligheid (2022).

Ondanks deze hoge tevredenheid is dit niet voor alle inwoners de dagelijkse realiteit. Steeds meer Drenten kunnen niet rondkomen. We constateren op een aantal gebieden toenemende verschillen in bestaanszekerheid als gevolg van de energiecrisis, de oorlog in Oekraïne etc.

Drenthe kent relatief veel kwetsbare groepen en sociale problemen lijken uit te diepen. Zoals kwetsbare jongeren met een (grotere) leerachterstand, inwoners die sociaal geïsoleerd zijn geraakt of de langere wachtlijsten voor medische of psychische zorg.

Bestaansonzekerheid groeit in Drenthe. Voor veel inwoners raakt de balans tussen inkomsten en uitgaven zoek door de stijgende prijzen voor energie, boodschappen en huisvesting. Maar ook hebben ze onvoldoende zekerheid van voldoende en voorspelbaar inkomen, van werk en mee kunnen doen in de maatschappij. Maar ook van een dak boven je hoofd. Steeds breder wordt geconstateerd dat het huidige beleid onvoldoende in staat is om bestaanszekerheid te kunnen garanderen voor de inwoners. Gemeenten willen daarom samen met het rijk en andere partners komen tot een strategisch plan 'Bestaanszekerheid voor de lange termijn' (tien jaar) om te voorkomen dat we van crisis naar crisis gaan. Er is een omkeer nodig (Bestaanszekerheid als belofte, VNG, 2023). Lange termijnperspectief en doorbraken op kortere termijn om bestaanszekerheid te borgen: een sociaal minimum wat voldoende is om van te kunnen

bestaan, afschaffing van het toeslagenstelsel, aanpassing van fiscaliteit om vaste arbeid te stimuleren, uitvoering adviezen 'commissie Borstlap', aanpassing Algemene Wet Bestuursrecht: van aanvragen naar van aanvragen naar toekennen rechten (menselijke maat).

Investeren voor gelijke kansen: elke regio telt!

Niet alleen in sociale zin maar ook ruimtelijk is de brede welvaart ongelijk verdeeld, zoals ook het rapport 'Elke regio telt' (2023) duidelijk maakt. Sommige gebieden hebben te maken met een stapeling van achterstanden, waardoor de mensen daar minder kansen krijgen dan elders. In Drenthe lijken de bestaande verschillen relatief stabiel. Een aantal, deels samenhangende, leefbaarheids-vraagstukken zien we in Zuid- en Oost-Drenthe, het gebied met de laagste brede welvaart. Er is sprake van een relatief hoge (jeugd)werkloosheid, een laag gemiddeld opleidingsniveau, een hoog aandeel laaggeletterden en veel (langdurig) lage inkomens, die in bepaalde mate ook stedelijke gebieden als Assen, Hoogeveen en Meppel voorkomen. Zuid- en Oost-Drenthe is aangemerkt als 1 van de 10 regio's waarin de komende jaren onder de noemer 'Elke regio telt' extra geïnvesteerd gaat worden in structurele (sociaal-economische) ontwikkeling van de regio, zodat alle inwoners kunnen profiteren.

Nij Begun

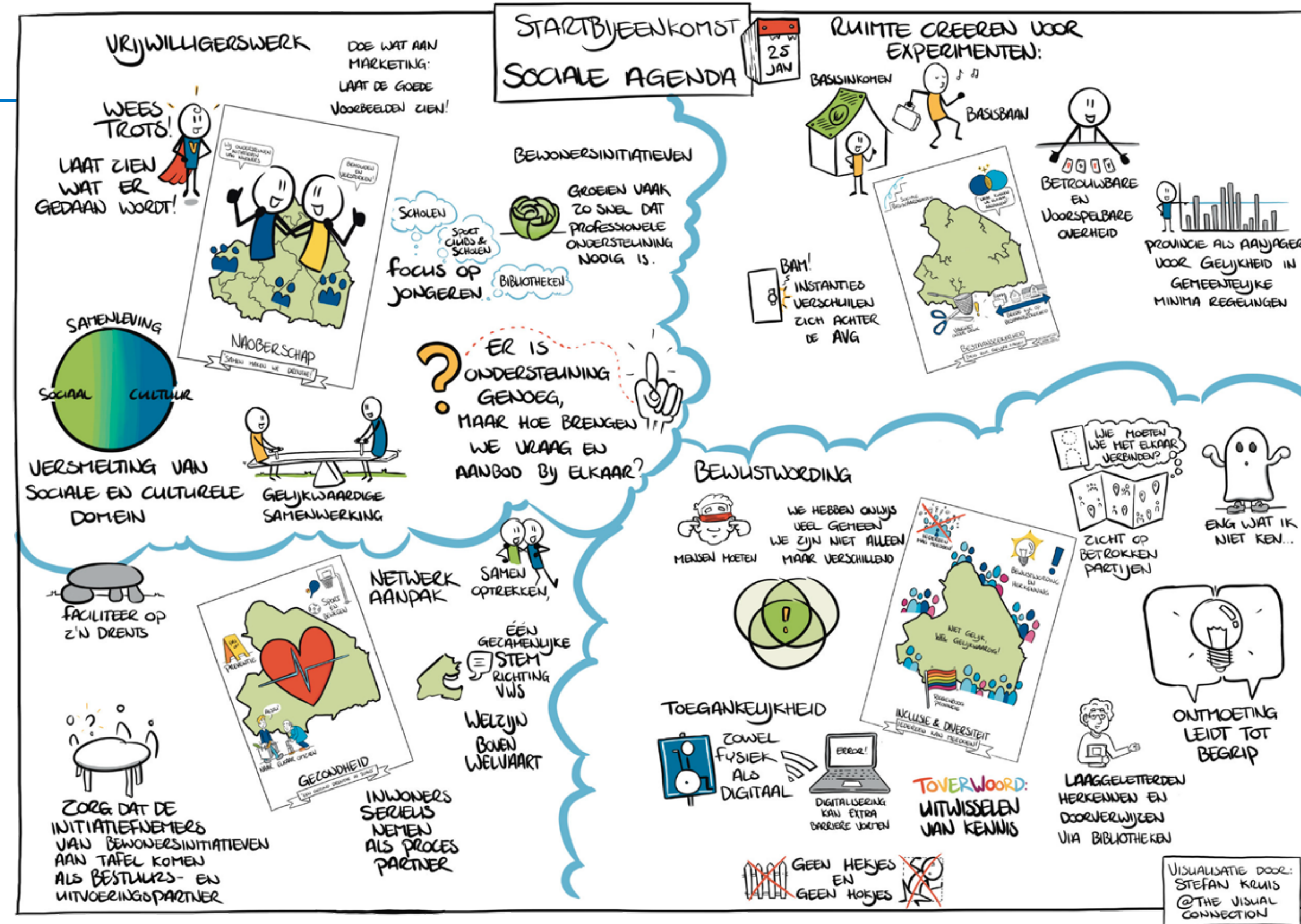
Gaswinning heeft in Noord-Drenthe geleid tot leefbaarheidsvraagstukken. Mensen in het gaswinningsgebied hebben onnodig geleden onder aardbevingen, de trage afhandeling van schades en onzekerheid over hun veiligheid. In het kader van Nij Begun wordt een sociale agenda opgesteld die zal bestaan uit concrete doelstellingen en investeringen die ten goede komen aan (1) het vergroten van de leefbaarheid en sociale cohesie, (2) verbeteren van de mentale gezondheid, (3) kansen voor kinderen, jongeren en de volgende generatie en (4) armoedebestrijding en arbeidsparticipatie (Nij Begun: op weg naar erkenning, herstel en perspectief, 2023).

Sociale samenhang en initiatiefkracht van de inwoners

Gelukkig is Drenthe rijk aan initiatief van onderop, vrijwilligers en maatschappelijk betrokken organisaties die zich hiervoor inzetten. De samenleving van Drenthe is vitaal en krachtig. Drenthe kent een rijke naoberschap met veel initiatiefkracht en waarin mensen elkaar helpen. Naoberschap is een Drents begrip, dat verankerd is in het DNA van ons maatschappelijk en sociaal weefsel. Deze inwonerskracht komt tot uiting in mensen die letterlijk de handen uit de mouwen steken en er voor elkaar zijn als het nodig is. Het komt ook tot uiting in mensen die meedenken, meepraten en mee willen beslissen over de leefbaarheid van hun woonomgeving, zowel nu als in de toekomst. Inwoners willen steeds vaker betrokken zijn bij de ontwikkeling van zorgvisies, omgevingsvisies, woonvisies, gebiedsplannen en de energietransitie.

Naoberschap is echter niet vanzelfsprekend, want door de dubbele vergrijzing daalt het aandeel vrijwilligers en mantelzorgers in Drenthe. Bovendien hebben ontwikkelingen als de corona-, stikstof- en energiecrisis hun weerslag op het onderling vertrouwen, polarisatie en ongelijkheid in de samenleving. De sociale samenhang en de initiatiefkracht van de samenleving zijn een belangrijke pijler onder de Sociale Agenda. Naoberschap en vrijwillige inzet is van grote waarde voor brede welvaart in onze provincie.

Opbrengsten rondetafelgesprekken

25 januari 2024 vond de startbijeenkomst Sociale Agenda plaats met inwoners, gemeenten, maatschappelijke organisaties en Statenleden om te komen tot een gezamenlijke bepaling van de belangrijkste opgaven, ambities en aanpak van vraagstukken.

Rondom de vier inhoudelijke thema's is enthousiast gebrainstormd, met als resultaat een rijke opbrengst over 'wat willen we gaan doen?' en 'wat is ieders rol en bijdrage?'. De plaat hierboven geeft een sfeertekening van deze bijeenkomst.

Hoe komen de jaarlijkse werkplannen tot stand?

Jaarlijks stellen we een werkplan op met programma's (of onderdelen van programma's) die een bijdrage leveren aan de doelen van de Sociale Agenda. Dit werkplan, de voortgang en de ontwikkeling van de Sociale Agenda stemmen we periodiek af met de gemeenten via het portefeuillehoudersoverleg G&W, PSI en O&C van de VDG. Met de provinciale steunorganisaties hebben wij jaarlijks bilateraal bestuurlijk overleg en twee keer per jaar gezamenlijk bestuurlijk overleg over de ontwikkelingen en voortgang van de Sociale Agenda. Om te weten of we de juiste koers varen, toetsen we jaarlijks ons beleid niet alleen met tellen maar laten we inwoners ook vertellen.

Op basis van deze informatie en de feedback van onze samenwerkingspartners actualiseren we jaarlijks het werkplan.

4. Inhoudelijke thema's

In de volgende hoofdstukken staan per thema de opgaven, ambities, doelen en een eerste aanzet voor uitwerking in programma's en activiteiten.

In dit hoofdstuk gaan wij in op de uitvoering van de vier thema's van de sociale agenda. Daarbij schetsen wij de opgave en ambitie, het doel en wat we gaan doen. Er is voor gekozen om deze thema's te onderscheiden, maar ze zijn feitelijk niet te scheiden. Ze hangen onderling sterk samen. Vanuit deze Sociale Agenda kijken we daarnaast ook naar logische verbindingen en samenhang met andere programma's zoals Nij Begun, Regiodeal Zuid en Oost-Drenthe, Regio(-deal) Zwolle (Vitale Kernen, Gezonde Buurten), 'Elke Regio telt' (in ontwikkeling) en met andere beleidsterreinen, zoals wonen, onderwijs, openbaar vervoer, energie, cultuur en het landelijk gebied.

NAOBERSCHAP | Behouden en versterken

Onze uitdaging en ambitie

Drenthe heeft een krachtige, initiatiefrijke samenleving. Betrokkenheid en de inzet van onze inwoners om de leefbaarheid in hun eigen leefomgeving te behouden, zijn essentieel voor alle grote thema's in de samenleving. Voor de brede welvaart is naoberschap van groot belang en op dat gebied presteert Drenthe gunstig in vergelijking met andere regio's in Nederland. Deze inwonerskracht komt tot uiting in mensen die letterlijk de handen uit de mouwen steken. Maar ook in mensen die meedenken, meepraten en mee willen beslissen over de leefbaarheid van hun woonomgeving, zowel nu als in de toekomst. Naast deze positieve ontwikkelingen is er ook een kleine, maar groeiende groep inwoners die zich juist meer buitengesloten voelt en dreigt af te haken. Dat vraagt expliciete aandacht.

Inwonerskracht is iets waar we zuinig op moeten zijn en daarom streven we naar behoud en versterken ervan. Plannen worden immers beter wanneer inwoners hun expertise delen, omdat zij goed weten wat er in hun eigen omgeving speelt. Het vergroot ook het draagvlak wanneer inwoners meer zeggenschap hebben en actief betrokken zijn bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid.

Op de lange termijn streven we naar sterke lokale gemeenschappen, waarin inwoners samen met (maatschappelijke) steunorganisaties en overheden een prettige en leefbare omgeving vormen. Hierbij hebben we extra aandacht voor die wijken en dorpen waar dit nog niet sterk is ontwikkeld. We versterken de inbreng van inwoners in het beleid, zoals inspraak,

meedenken en meebeslissen. Samen met gemeenten en maatschappelijke organisaties bouwen we aan een ondersteuningsstructuur voor vrijwilligers en bewonersinitiatieven. Zo willen we naoberschap behouden en versterken.

Onze doelen

- Versterken ondersteuning vrijwilligers en bewonersinitiatieven;
- Meer structurele inbreng van bewoners in beleid;
- Overheden participeren meer in initiatieven van inwoners.

Dit blijven we doen

- Met de Subsidieregeling Bewonersinitiatieven willen we in samenwerking met gemeenten bewonersinitiatieven ondersteunen die een bijdrage leveren aan naoberschap en/of gezondheid in wijken, buurten en dorpen in Drenthe (zie hoofdstuk 5: Instrumentarium);
- We ondersteunen de functieverbreiding van de dorpshuizen. Dat kan zijn op het gebied van formele en informele zorg, kunst en cultuur, sport en bewegen en het breder (commercieel) benutten van het dorpshuis;
- Met Hét compliment van Drenthe zetten wij vrijwilligers in het zonnetje en geven wij hen de kans om wat extra's te doen met een geldbedrag voor een vereniging, club, initiatief of organisatie in Drenthe (zie hoofdstuk 5: Instrumentarium);

- Met het Kennisnetwerk Krachtig Noord Nederland (KKNN) ondersteunen we een netwerk van 1400 professionals, uit alle geledingen, die werken met vraagstukken rond demografische veranderingen en leefbaarheid in kleine kernen;
- Met onze provinciale steunorganisaties (zie hoofdstuk 5: Instrumentarium) ondersteunen we vrijwilligerswerk, bewonersinitiatieven, dorpsorganisaties en -huizen. We werken samen met de dorps- en contactambtenaren van de Drentse gemeenten;
- We willen de subsidieregeling Podium Platteland intensiveren. Hiermee ondersteunen we in samenwerking met de Cultuurnota initiatieven die maatschappelijke thema's via culturele activiteiten bespreekbaar maken en/of aanpakken.

Hier besteden we extra aandacht aan

- We werken aan een sterke provinciale (domeinoverstijgende) ondersteuningsstructuur voor vrijwilligers en bewonersinitiatieven, in nauwe samenwerking met betrokkenen en de lokale ondersteuners. Hiervoor ontwikkelen we een provincie- breed ondersteuningsprogramma Vrijwilligerswerk en Bewonersinitiatieven. Bestaande provinciale, lokale ondersteuning en bewonerscollectieven werken hierbij programmatisch samen. We zoeken de samenhang met Leader en met het Fonds Dorpsvernieuwing i.o. Speerpunten daarbij zijn het vinden en binden van vitale ouderen, de zilveren kracht, jongeren en bij het ondersteunen van vrijwilligersbesturen. Onderdelen van dit programma zijn bijvoorbeeld scholing, advies, netwerk en ontmoeting;

- Hoe kunnen overheden en instellingen beter inspelen op bewonersinitiatieven? We starten met het verkennen van de behoefte en de gewenste ondersteuning van inwoners, overheden en instellingen.
- Met het Innovatiebudget stimuleren we programma's die een substantiële bijdrage leveren aan de doelen van het thema naoberschap.

Ons budget

Voor de realisatie van programma's (of onderdelen van programma's) binnen het thema Naoberschap in de periode 2024-2029 hebben we jaarlijks een indicatief bedrag van € 980.000,- beschikbaar.

“Voor bewonersinitiatieven is altijd een beetje rebellie nodig, een beetje verzet tegen de regels van het systeem. Laat de mensen van onderop meedenken en meebeslissen. En pas de regels aan op de ideeën.”

Siny Vink, dorpscoördinator Grollo

BESTAANSZEKERHEID | Basis voor gelijke kansen

Onze uitdaging en ambitie

Iedereen heeft recht op bestaanszekerheid. Dit betekent een goede baan met voldoende inkomen om van te leven, een woning, toegang tot onderwijs en zorg, een betaalbare energierekening, toegang tot openbaar vervoer, en een buffer voor onverwachte uitgaven. Dit is de basis voor kansengelijkheid.

Voor de brede welvaart is bestaanszekerheid van cruciaal belang maar voor steeds meer inwoners staat die zekerheid onder druk. Steeds meer mensen kunnen niet meer rondkomen. Bestaansonzekerheid grijpt diep in op de levens van mensen en betekent ook een minder weerbare samenleving. In Drenthe ervaren meer dan 40.000 huishoudens (19%) financiële problemen en hebben moeite om rond te komen. Het aantal kinderen dat in deze gezinnen woont is ruim 10.000 (10%) (Trendbureau Drenthe, 2023). Het is bekend dat zij als volwassene groter risico lopen op armoede, gezondheidsklachten en schulden.

Een gebrek aan bestaanszekerheid bij de ouders heeft invloed op de ontwikkeling van kinderen. Deze kinderen groeien op in een omgeving met minder kansen dan hun leeftijdsgenoten. De plek waar je wieg staat is nog steeds bepalend voor de kansen die je krijgt in je leven. Onderwijs kan als gelijkmaker hierin het verschil maken, maar dit is niet eenvoudig. Het Drents basisonderwijs heeft vaker te maken met leerlingen met een minder gunstige uitgangssituatie gelet op herkomst, opleiding en financiële positie van hun ouders (Trendbureau Drenthe, 2021). De coronacrisis heeft deze ongelijkheid versterkt doordat kwetsbare leerlingen een achterstand hebben opgelopen, vooral in de socialemotionele ontwikkeling (Onderwijsinspectie, 2021).

Steeds breder wordt geconstateerd dat het huidige beleid onvoldoende in staat is om bestaanszekerheid te kunnen garanderen voor de inwoners. De VNG dringt aan op structurele oplossingen in plaats van tijdelijke pleisters. Die opvatting steunen wij. Het versterken van bestaanszekerheid van inwoners vraagt om een integrale aanpak op alle niveau's en is dan ook een rode draad binnen ons provinciale beleid (wonen, energie, zorg en openbaar vervoer). Wij werken samen met de Drentse gemeenten aan de doorbraken en blijvende verbeteringen die nodig zijn voor deze integrale aanpak van bestaanszekerheid.

Binnen deze Sociale Agenda ligt de focus op een goede toekomst voor kinderen en het doorbreken van vicieuze cirkels: een structurele aanpak van armoede, bevorderen van gelijke kansen en verminderen van laaggeletterdheid en versterken van basisvaardigheden.

De afgelopen jaren zijn al flinke stappen gezet in de aanpak van armoede, onder meer door de inzet van vele ervaringsdeskundigen, met het wetenschappelijk onderzoek naar intergenerationele armoede door de Rijksuniversiteit Groningen en het netwerk

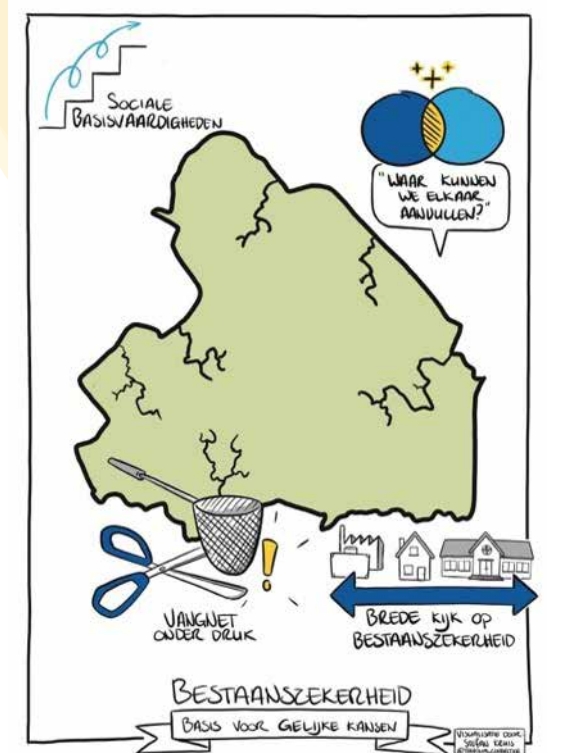
Alliantie van Kracht. Maar dit is nog niet genoeg, daarom willen we de komende periode de aanpak intensiveren. We zien Alliantie van Kracht als een belangrijke motor voor de structurele aanpak en willen hen ondersteunen in de doorbraken.

Daarnaast focussen we op het versterken van de beweging van gelijke kansen voor alle kinderen en jongvolwassenen. We zien de Drentse Gelijke Kansen Agenda i.o. als motor voor de structurele aanpak, waarbij gemeenten samen met inwoners, onderwijs en andere partners inzetten op het versterken van de basis van het leven van ieder kind (de driehoek thuis-school-buurt). Ieder kind moet een gelijkwaardige kans krijgen zich volop te ontwikkelen. Daar waar nodig, krijgen zij een steuntje in de rug. Het is belangrijk dat jonge mensen zich gezien voelen en goed zijn voorbereid op hun plek in de samenleving en werk. Het programma 'Jong Hoogeveen' is hiervan een mooi voorbeeld.

Het stimuleren van talentontwikkeling, naast het ondersteunen van jongeren die moeite hebben om mee te komen, draagt bij aan een gebalanceerde en toekomstgerichte maatschappij. Door aandacht te hebben voor de talenten van jongeren, creëert het onderwijs een klimaat waarin innovatie en creativiteit kunnen floreren. Het leidt tot een sterker onderwijssysteem en een gezondere, veerkrachtige gemeenschap. Deze doelen helpen om een duurzame en welvarende toekomst te waarborgen.

Onze doelen

- Verminderen van armoede;
- Verbeteren van kansengelijkheid in het onderwijs;
- Verminderen van laaggeletterdheid en versterken van basisvaardigheden.
- Stimuleren van talentontwikkeling bij jongeren

Dit blijven we doen

- We stimuleren onderzoek en kennisdeling rondom armoede, onderwijs en laaggeletterdheid met onder meer de Armoedemonitor, het online platform Armoede Drenthe, de Monitor Laaggeletterdheid en de (herijking van de) Onderwijsmonitor;
- We ondersteunen het Bondgenootschap voor een Geletterd Drenthe die zich sterk maakt om laaggeletterdheid te verminderen;
- We ondersteunen ook in 2024 het bovenlokaal netwerk van de kansen-coach-aanpak en soortgelijke aanpakken (zoals Jong Hoogeveen, brug-functionarissen en jeugdmaatschappelijk werker). Daarbij verkennen we de behoefte aan structurele inbedding binnen de Drentse Gelijke Kansen Agenda i.o.;
- We blijven samenwerken en afstemmen met onze partners in het onderwijsveld en de Drentse gemeenten zoals via de Drentse Onderwijsraad, de Regiegroep Onderwijskwaliteit en de Drentse Onderwijsmonitor. We blijven in gesprek over de passende vorm en structuur, zoals bij de herijking van de Drentse Onderwijsmonitor;
- We ondersteunen de provinciale aanpak Kansrijke Start. Met het landelijke programma Kansrijke Start wil het Rijk (aanstaande) kwetsbare ouders helpen zodat hun kinderen de eerste 1.000 levensdagen zo goed mogelijk kunnen starten. In alle Drentse gemeenten is er inmiddels een lokale coalitie rondom Kansrijke Start actief. Met het ondersteunen van de provinciale aanpak maken we kennisuitwisseling en samenwerking tussen alle Drentse gemeenten op dit thema mogelijk.

Hier besteden we extra aandacht aan

- We zien het netwerk Alliantie van Kracht als motor voor de Drenthe-brede aanpak om armoede structureel en fundamenteel te verminderen in Drenthe. De provincie wil dit programma meerjarig ondersteunen;
- Samen met de Drentse gemeenten en in nauwe afstemming met de Alliantie van Kracht dragen we bij aan de uitvoerings- en implementatiekracht die nodig is om doorbraken te realiseren bij de Drenthe-brede aanpak om armoede structureel en fundamenteel te verminderen. Dat kan in de vorm van een regionale trekker, procesbegeleiding of een 'implementatieteam';
- De Gelijke Kansen Agenda Drenthe i.o. draagt bij aan het verbeteren van kansenongelijkheid in het onderwijs met aandacht voor thuis, school en de leefomgeving. In samenwerking met de gemeenten en het onderwijs wil de provincie deze integrale aanpak door ontwikkelen;
- We ondersteunen gemeenten bij hun lobby richting Den-Haag. Om inkomenszekerheid te borgen en armoede te doorbreken is een lange-termijnvisie en stelselwijziging vanuit het Rijk noodzakelijk;
- We stimuleren en ondersteunen initiatieven voor een (digitaal) geletterd Drenthe. We verkennen de behoefte aan het investeringen in basisvaardigheden. We zoeken aansluiting bij de Drentse Innovatie Agenda van de Drentse bibliotheken;
- Met het Innovatiebudget stimuleren we programma's die een substantiële bijdrage leveren aan de doelen van het thema bestaanszekerheid.

Ons budget

Voor de realisatie van programma's (of onderdelen van programma's) binnen het thema Bestaanszekerheid in de periode 2024-2029 hebben we jaarlijks een indicatief bedrag van € 625.000,- beschikbaar.

“Armoede is een tienkoppig monster. Dat is lastig. Maar het aanpakken van dat monster, begint altijd met het zien van de mens die daarachter zit.”

Tamara Jones, ervaringsdeskundige

GEZONDHEID | Preventie en bereikbare zorg voor iedereen

Onze uitdaging en ambitie

Gezondheid is voor iedereen belangrijk. Het helpt mensen om een goed leven te leiden, zelf en met elkaar. De gezondheid van de inwoners van Drenthe neemt af en de gezondheidsverschillen nemen toe. Wanneer de gezondheid wankelt, wil iedereen rekenen op goede, toegankelijke en betaalbare zorg en ondersteuning. Die zorg staat echter toenemend onder druk als gevolg van vergrijzing en tekort aan zorgpersoneel. Als we niets doen, dreigt de zorg vast te lopen. Voor een goede en bereikbare zorg en ondersteuning in alle Drentse gemeenten, nu en in de toekomst, moeten we met elkaar aan de slag.

De provincie zet daarom samen met inwoners, gemeenten, zorg- en welzijnsinstellingen en de Rijksoverheid in op 'een gezond Drenthe in 2040'. Gezondheid is meer dan 'niet ziek zijn'. Gezondheid gaat ook over veerkracht, welzijn en welbevinden, meedoen in de maatschappij en betekenisvol werk. Dit noemen we ook wel positieve gezondheid.

Om de zorg toegankelijk en betaalbaar te houden is een andere kijk op gezondheid nodig. Meer van hetzelfde helpt niet. We moeten echt transformeren. Meer inzetten op preventie en meer samenwerking tussen inwoners, welzijns- en zorgprofessionals is daarbij onmisbaar. Een gezonde leefstijl zal onderdeel moeten zijn van ons dagelijks leven. Daarmee voorkomen we dat mensen ziek(er) worden. Ondersteuning en (mantel)zorg komt allereerst vanuit de directe omgeving van inwoners, de familie, wijk of dorp. Het versterken van deze sociale basis is dan ook een speerpunt voor de komende jaren. Gericht op veerkracht en zelf- en samenredzaamheid waar mogelijk, in combinatie met professionele hulp waar nodig. Deze beweging is in Drenthe al ingezet en de provincie blijft deze beweging vol ondersteunen. De bewonersinitiatieven 'Grolloo Zorgt' en 'Hollandscheveld Verbindt' zijn daarvan prachtige voorbeelden. Hier ligt verbinding en samenhang met het thema noaberschap.

De fysieke en mentale gezondheid van jongeren en de impact van een gezonde leefstijl hierin, heeft hierbij onze aandacht en het keren van deze negatieve trend is een speerpunt.

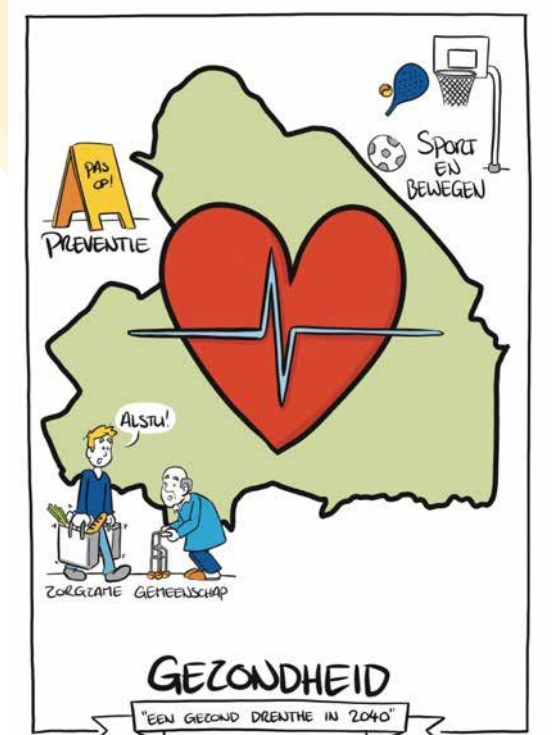
Leidend voor de inzet van de provincie zijn de drie regelingen: (1) het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), waarin de nadruk ligt op het fundament voor preventie, gezondheid en de sociale basis van de samenleving, (2) het programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO) en (3) het Integraal Zorgakkoord (IZA), 'De Gezonde Marke', gericht op de transformatie van de zorg met als thema's Kwetsbare inwoners, Vitaal ouder worden, Mentale Gezondheid, Gezondheid en Leefstijl, Arbeidsmarktvoorwaarden, Zorgtransitie en toegankelijkheid. Bij alle ontwikkelingen worden inwoners actief betrokken om samen te werken aan oplossingen die de zorg toekomstbestendig en toegankelijk houden.

Zorg is primair de taak van de Rijksoverheid, gemeenten, zorgverzekeraars en zorgkantoren in samenwerking met de Drentse inwoners. De provincie ondersteunt aanvullend daarop waar nodig en mogelijk op bovenlokale vraagstukken.

Zo zijn wij initiatiefnemer/facilitator van de Drentse Gezondheidstafel, ondersteunen onze provinciale steunorganisaties inwoners, maatschappelijke organisaties en gemeenten met advies/onderzoek. Daarnaast zetten wij in op innovatie en vernieuwende zorgconcepten door het subsidiëren van bovenlokale initiatieven. Recent voorbeeld daarvan is het programma Domein Overstijgende Samenwerking (DOS), waarin vijf gemeenten experimenteren om de zorg anders te organiseren, vanuit het perspectief van de inwoner. Ook hebben wij een verbindende rol naar andere thema's zoals wonen (met zorg), energie(armoede), onderwijs en dragen wij bij aan een gezonde leefomgeving vanuit de nieuwe omgevingsvisie 'Horizon van Drenthe', waarbij 'Health in All Policies' een belangrijk uitgangspunt is.

Onze doelen

- Inwoners leven langer in goede gezondheid en hebben toegang tot betaalbare zorg;
- Alle inwoners van Drenthe hebben gelijke kansen op passende zorg.
- In 2027, bij de uitkomst van de volgende gezondheidsmonitor, is het percentage Drentse jongeren dat zich gezond voelt substantieel gestegen.

Dit blijven we doen

- We blijven inzetten op preventie via het programma Drenthe Samen Gezond in Beweging;
- We ondersteunen de Domein Overstijgende Samenwerking (DOS) in Drenthe. Hierin experimenteren onder andere zes Drentse gemeenten om de zorg anders en domein overstijgend te organiseren, waarbij het perspectief van de inwoner centraal staat;
- We nemen deel aan en faciliteren de Drentse Gezondheidstafel en het Drents Zorglandschap. Op deze manier zoeken we in samenwerking met een grote diversiteit aan (gezondheids)partners naar praktische oplossingen om in de toekomst iedereen van goede en betaalbare zorg te blijven voorzien. Bij de totstandkoming van het regiobeeld, regioplan Drenthe en daaropvolgend de 'Gezonde Marke' is een nieuwe dynamiek ontstaan, waarbij in 2024 wordt gekeken naar de meest effectieve provinciale samenwerkingsstructuur, inclusief de rol van de Gezondheidstafel en het Drentse Zorglandschap daarbinnen;
- Samen met de Drentse gemeenten besteden we blijvend aandacht aan het thema Hartveilig en het dekkingsniveau van AED's en burgerhulpverleners in Drenthe;
- We ondersteunen het Drents Platform Mantelzorg bij kennisdeling en agendering;
- Samen met partners geven we uitvoering aan het ondertekende Convenant Dementievriendelijk Drenthe 2023-2026;

- Met onze provinciale steunorganisaties Zorgbelang Drenthe, CMO STAMM, Trendbureau Drenthe en BOKD ondersteunen wij inwoners, maatschappelijke organisaties en gemeenten met advies/onderzoek (zie hoofdstuk 5: Instrumentarium).

Hier besteden we extra aandacht aan

- Als provincie zijn wij partner van 'De Gezonde Marke'. Samen met partners variërend van zorg- en welzijnsorganisaties, gemeenten, zorgverzekeraars en inwoners slaan we de handen ineen om een bijdrage te leveren aan de ambities van 'De Gezonde Marke';
- We ondersteunen het Gezonde Marke programma Kwetsbare Inwoners gericht op het versterken van (1) de samenwerking in de driehoek community care, welzijn en zorg, rondom de inwoner, en (2) het belang van een gelijkwaardige samenwerking tussen formele en informele zorg. In samenspraak met bewoners(collectieven);
- Met de Subsidieregeling Bewonersinitiatieven willen we in samenwerking met gemeenten bewonersinitiatieven ondersteunen die een bijdrage leveren aan naoberschap en/of gezondheid in wijken, buurten en dorpen in Drenthe (zie hoofdstuk 5: Instrumentarium);
- Met het Innovatiebudget stimuleren we programma's die een substantiële bijdrage leveren aan de doelen van het thema Gezondheid.
- De Jongerenadviesraad (JAR) betrekken in de aanpak om de doelstellingen te bereiken.

Ons budget

Voor de realisatie van programma's (of onderdelen van programma's) binnen het thema Gezondheid in de periode 2024-2029 hebben we jaarlijks een indicatief bedrag van € 550.000,- beschikbaar.

“De belangrijkste les voor mij is geweest dat je op tijd om hulp moet vragen. Je moet dingen uit handen geven, grenzen stellen en goed voor jezelf zorgen.”

Roelie van Guldener, mantelzorger

INCLUSIE EN DIVERSITEIT | Niemand is gelijk, maar iedereen is gelijkwaardig

Onze uitdaging en ambitie

Iedereen doet mee en iedereen doet ertoe, dat is het uitgangspunt van de provincie Drenthe. Niet voor alle Drenten is dit alledaagse werkelijkheid. Mensen worden om verschillende redenen uitgesloten van volwaardige deelname aan de samenleving of ervaren sociale onveiligheid. Bijvoorbeeld omdat zij gediscrimineerd worden vanwege een handicap, leeftijd, huidskleur, genderidentiteit of seksuele geaardheid. Maar ook door andere vormen van sociale uitsluiting zoals armoede of laaggeletterdheid.

De provincie streeft naar een samenleving waarin iedereen welkom is, iedereen meedoet en iedereen erbij hoort. Met respect voor elkaar. Niet iedereen is gelijk, maar wel gelijkwaardig. Hierin onderscheiden we de volgende thema's:

Inclusie & Toegankelijkheid

Met het van kracht worden van het VN-verdrag personen met een Handicap in 2016, voelt de provincie zich medeverantwoordelijk voor de uitvoering hiervan. Van de ongeveer 495.000 inwoners van Drenthe hebben 95.000 een vorm van beperking. Ze zijn slechtziend, blind of doof, hebben een lichamelijke of verstandelijke beperking of psychische problemen. Gewoon meedoen is voor hen niet altijd vanzelfsprekend. De Adviesraad Inclusie geeft advies over beleid rondom inclusie en toegankelijkheid. De Raad bestaat uit ervaringsdeskundigen die meedenken over de beleidsvoering van de provincie, gemeenten en instellingen om Drenthe inclusiever te maken.

Regenboog

Met het aannemen van de motie in juli 2016 maakt de provincie zich sterk om zich, samen met betrokken partijen, in te zetten om de veiligheid, weerbaarheid en sociale acceptatie van LHBTIQ+ inwoners te bevorderen. Als regenboogprovincie versterken we de inclusiviteit voor iedereen door extra inspanningen op het gebied van cultuur, sport en onderwijs en de inzet van onze provinciale Regenboogambassadeur. De Regenboogambassadeur helpt ons met de uitvoering en lobby bij het thema Inclusie & Diversiteit.

Nieuwkomers

Hoewel gemeenten hoofdzakelijk verantwoordelijk zijn voor huisvesting en inburgering van erkende vluchtelingen, willen wij initiatieven ondersteunen die integratie in de samenleving en

begeleiding naar werk bevorderen. Nieuwkomers die graag werkzaam willen zijn in bijvoorbeeld de zorg- of bouwsector, kunnen namelijk een belangrijke bijdrage leveren aan de oplossing van de huidige personeelstekorten.

Het is belangrijk om samen met inwoners, gemeenten, onze maatschappelijke steunorganisaties en maatschappelijke partners (zoals het Discriminatie.nl-Drenthe) te blijven werken aan bewustwording en (h)erkenning rondom Inclusie en Diversiteit.

Inclusie is onderdeel van alle thema's (niet te scheiden), wel is gekozen om het ook als apart thema op te nemen in de Sociale Agenda om het belang hiervan te onderschrijven en extra impuls te geven. Alle thema's in de Sociale Agenda dragen bij aan een inclusieve samenleving.

Onze doelen

- Versterken van een inclusieve samenleving

Dit blijven we doen

- We continueren de inzet Adviesraad Inclusie (zie hoofdstuk 5: Instrumentarium). Als provincie zien we de inzet van de Adviesraad Inclusie als buitengewoon waardevol in het meedenken over beleidsuitvoering van provincie, gemeenten en instellingen om Drenthe inclusiever te maken;
- We ondersteunen jaarlijks van de wereldwijde campagne Orange the World tegen geweld tegen vrouwen en meisjes;
- We continueren de inzet van de Regenboogambassadeur (zie hoofdstuk 5: Instrumentarium). Sinds 2023 is Drenthe de eerste provincie met een officiële Regenboogambassadeur. De Regenboogambassadeur helpt ons met de uitvoering van en lobby bij het thema Inclusie & Diversiteit;
- We continueren de Subsidieregeling Regenboogprojecten. Met deze Subsidieregeling willen we activiteiten financieel ondersteunen die bijdragen aan het versterken van de maatschappelijke positie van LHBTI-QA+-inwoners in Drenthe. We gaan de huidige Subsidieregeling met een jaar verlengen tot 1 januari 2028;
- We organiseren kennis- en leerbijeenkomsten rondom inclusie en toegankelijkheid. Bewustwording is van essentieel belang om uitvoering te geven aan goed inclusiebeleid. Door middel van deze bijeenkomsten delen we kennis en creëren we bewustwording om aan de slag te gaan met beleid rondom inclusie en toegankelijkheid;
- We maken ondertiteling van de tv nieuwsuitzendingen van Drenthe Nu mogelijk. Als provincie vinden we het belangrijk dat iedereen mee kan doen in de samenleving. Door ondertiteling mogelijk te maken zorgen we ervoor dat het regionale nieuws voor alle inwoners toegankelijk is, ook voor degenen die moeite hebben met horen.

Hier besteden we extra aandacht aan

- We ondersteunen de Drentse gemeenten bij het ontwikkelen van een duurzaam Drents inclusiebeleid, waarin ook aandacht is voor regenboogbeleid, toegankelijkheid, sociale veiligheid, anti-discriminatie en depolarisatie;
- We ondersteunen initiatieven die een bijdrage leveren aan een inclusievere en toegankelijker samenleving in Drenthe;
- We ondersteunen activiteiten in het kader van 80 jaar vrijheid (in samenwerking met Cultuur). In 2024-2025 vieren we in Nederland dat we al 80 jaar in vrijheid mogen leven. Het vieren van 80 jaar vrijheid gaat verder dan enkel het stilstaan bij de Tweede Wereldoorlog. Het gaat ook over het respect voor mensenrechten en de bewustwording dat de afwezigheid van geweld en onderdrukking essentieel zijn voor een functionerende democratische rechtsstaat. De viering staat daardoor in het teken dat meedenken en meebeslissen niet alleen een recht voor iedereen is, maar ook voor eenieder verantwoordelijkheden met zich meebrengt en absoluut geen vanzelfsprekendheid is. Vrijheid vier je immers niet alleen, maar samen;
- Met het Innovatiebudget stimuleren we programma's die een substantiële bijdrage leveren aan de doelen van het thema Inclusie & diversiteit.

Ons budget

Voor de realisatie van programma's en (of onderdelen van programma's) binnen het thema Inclusie & Diversiteit in de periode 2024-2029 hebben we jaarlijks een indicatief bedrag van € 345.000,- beschikbaar.

“Eigenlijk is mijn boodschap: Neem iedereen zoals ie is.”

Ida Buutkamp, ervaringsdeskundige LVB bij Cosis

5. Instrumenten

Met de Sociale Agenda 2024-2029 bouwen we voort op de Sociale Agenda 2020-2023. We zetten in op een meerjarige programmatische aanpak voor het vergroten van de impact in de regio. We sluiten waar mogelijk aan bij lopende programma's en bestaande netwerken, waar de provincie een (benodigde) plus op kan leveren. Daar waar ze nog onvoldoende ontstaan nemen we een initiërende rol of ondersteunen we de ontwikkeling ervan.

We hebben verschillende instrumenten om onze beleidsdoelen uit de Sociale Agenda te bereiken. Wij hebben verschillende instrumenten om onze beleidsdoelen uit de Sociale Agenda te bereiken:

Hét compliment van Drenthe

Bouwen aan Drenthe doen we niet alleen. Onze inwoners zijn onmisbaar voor een sociale en levendige provincie. We zijn als provincie daarom trots op de vele vrijwilligers in Drenthe die zich inzetten voor de samenleving. Met 'Hét compliment van Drenthe' willen we vrijwilligers jaarlijks in het zonnetje zetten en hen een kans geven om wat extra's te doen met een geldbedrag van € 3.000.- voor een vereniging, club, initiatief of organisatie in Drenthe.

Adviesraad Inclusie

De Adviesraad Inclusie geeft advies over beleid rondom inclusie en toegankelijkheid. De Raad bestaat uit ervaringsdeskundigen die meedenken over de beleidsvoering van de provincie, gemeenten en instellingen om Drenthe inclusiever te maken. Als provincie zien we de inzet van de Adviesraad Inclusie als buitengewoon waardevol en willen dit graag continueren.

Regenboogambassadeur

Sinds 2023 is de provincie Drenthe de eerste provincie met een officiële Regenboogambassadeur in de persoon van Henk Nijmeijer. Daar zijn we trots op! Als provincie willen we er namelijk graag zijn voor alle inwoners. De Regenboogambassadeur helpt ons met de uitvoering en lobby bij het thema Inclusie & Diversiteit.

Maatschappelijke steunorganisaties

Naast onze inwoners zijn de maatschappelijke steunorganisaties essentieel om programmatisch te werken aan de Drentse sociale opgaven. Daarom verstrekken we elk jaar subsidie aan BOKD, CMO STAMM en Zorgbelang Drenthe.

Begrotingssubsidies

In de begroting van de Sociale Agenda wordt jaarlijks een subsidiebedrag opgenomen voor programma's die aantoonbaar meerjarig een belangrijke bijdrage leveren aan de uitvoering van de Sociale Agenda. Voorbeelden van initiatieven die een begrotingssubsidie ontvangen zijn het Bondgenootschap voor een geletterd Drenthe en Kennisnetwerk Krachtig Noord Nederland (KKNN).

Subsidierelingen

Met onze subsidierelingen stimuleren we initiatieven van inwoners, gemeenten en andere organisaties die een bijdrage leveren aan de doelstellingen van de Sociale Agenda. Het gaat om de volgende subsidierelingen:

- **Bewonersinitiatieven** - Met de Subsidieregeling Bewonersinitiatieven willen we bewonersinitiatieven ondersteunen die een bijdrage leveren aan naoberschap en/of gezondheid in wijken, buurten en dorpen in Drenthe. Deze subsidieregeling is de opvolger van de succesvolle Subsidieregeling wijk- buurt- en dorpsinitiatieven. Subsidie kan vanaf medio augustus 2024 worden aangevraagd door stichtingen, verenigingen en coöperaties die lokaal actief zijn op sociaal-maatschappelijk terrein binnen de provincie Drenthe.
- **Regenboogprojecten** - Met de Subsidieregeling Regenboogprojecten willen we activiteiten financieel ondersteunen die bijdragen aan het versterken van de maatschappelijke positie van LHBTIQA+-inwoners in Drenthe.
- **Podium Platteland** - Met de Subsidieregeling Podium Platteland worden initiatieven op het snijvlak van het culturele en sociale domein gestimuleerd. Op deze manier kan door middel van culturele activiteiten aandacht worden gevraagd voor sociaal-maatschappelijke opgaven of worden ingezet om de sociale cohesie in een buurt, dorp of wijk te verbeteren. Subsidie kan zowel door culturele als sociale instellingen worden aangevraagd.

Innovatiebudget

We stellen jaarlijks innovatiebudget beschikbaar voor (meerjarige) programma's die substantieel bijdragen aan de doelstellingen van de Sociale Agenda, bij voorkeur op meerdere thema's van de Sociale Agenda. Het innovatiebudget wordt integraal ingezet op de vier thema's: de verdeling over de thema's is indicatief. Uitgangspunt is dat inzet van het innovatiebudget een programma-tisch en vernieuwend karakter heeft, gericht op het realiseren van doorbraken (duurzame verbeteringen). Het innovatiebudget wordt op twee manieren beschikbaar gesteld, namelijk via opdrachtverlening of subsidieverstrekking. Daarbij hanteren we een jaarlijks budgetplafond. We stimuleren het werkveld om met (meerjarige) programma's te komen. Ingekomen programma's worden vooraf met de relevante gemeenten en maatschappelijke (steun)organisaties besproken. Medio 2025 reflecteren we of de huidige werkwijze passend is of dat een andere inrichting (zoals een subsidieregeling) wenselijk is.

6. Monitoring: tellen en vertellen

Het is belangrijk om de resultaten en effecten van de Sociale Agenda zichtbaar te maken, te leren en te verantwoorden. Het meten van inspanningen van de sociale opgaven is ingewikkeld, omdat er (wetenschappelijk gezien) slechts een beperkte relatie is te leggen tussen inspanningen, maatschappelijke effecten en impact bij inwoners.

Wij kiezen voor een realistisch haalbare benadering op basis van 'tellen en vertellen', een combinatie van cijfers en verhalen. Wij maken daarbij zoveel mogelijk gebruik van de informatie die al voorhanden is.

We hanteren hiervoor drie pijlers:

- Monitoring Brede welvaart
- Outputmeting activiteiten (via de reguliere P&C-cyclus van de provincie)
- Impact: wat betekent het programma en de activiteiten voor de kwaliteit van leven van de inwoner(s)

Hier doen we jaarlijks verslag van.

Brede welvaart

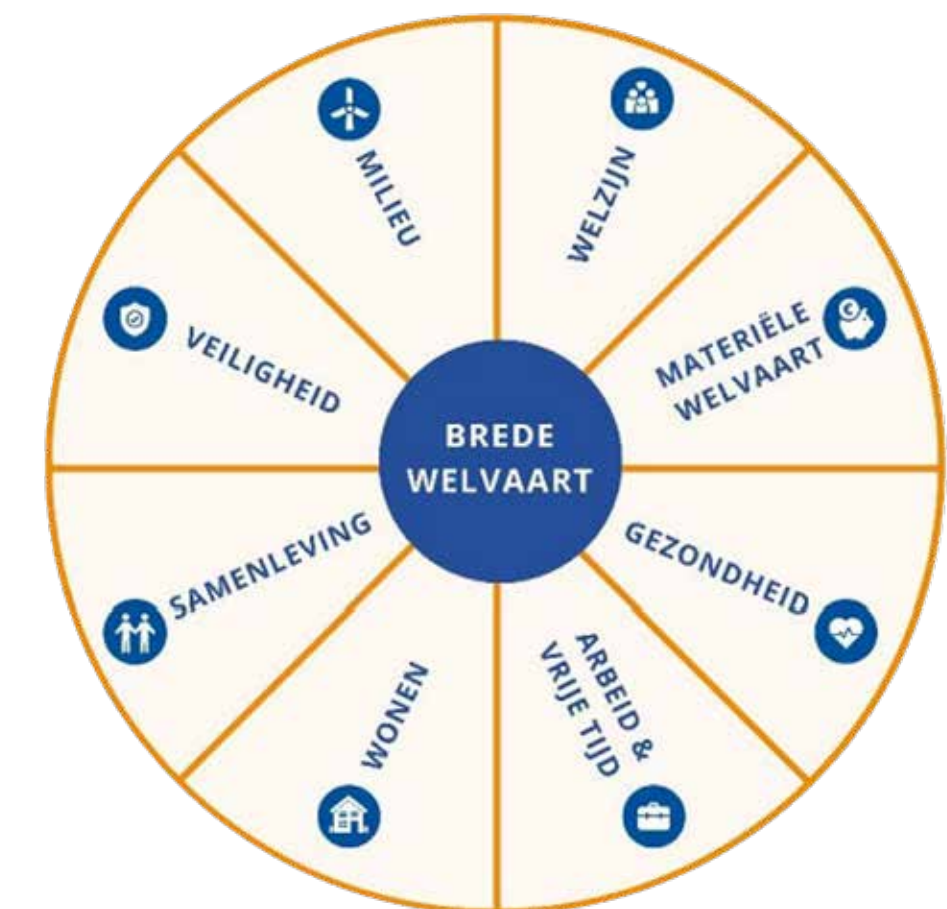
De regionale brede welvaart monitor van Trendbureau Drenthe vormt een belangrijke basis van onze monitoring. Deze jaarlijkse monitor stelt ons in staat om de brede welvaart in onze provincie op hoofdlijnen en op de vier beleidsthema's te volgen en te duiden. De combinatie van cijfers en verhalen maakt duidelijk hoe de brede welvaart in Drenthe zich ontwikkelt en voor welke opgaven de regio staat. Via het Drents panel worden die ervaringen en meningen opgehaald over verschillende, actuele onderwerpen die impact hebben op de Drents samenleving. We verkennen tevens hoe de brede welvaart is toe te passen als sturings- en afwegingskader.

Output

De monitoring van de output vindt plaats via de reguliere P&C-cyclus. Het biedt inzage in de inspanningen van programma's en activiteiten die zijn geleverd om bij te dragen aan de doelen.

Impact

Samen werken aan een levendig en sociaal Drenthe, dat is de ambitie van deze Sociale Agenda. Om de impact van het beleid op het leven van de mensen te 'meten', gebruiken we naast cijfers ook verhalen. Verhalen over de betekenis van programma's voor de kwaliteit van leven van de inwoner(s). Deze verhalen halen we steekproefsgewijs op en/of vragen we uit bij de programma's.

7. Financiën 2024-2027

Voor de uitvoering van de Sociale Agenda 2024-2029 zijn zowel structurele als incidentele middelen beschikbaar voor de periode 2024-2027. De structurele middelen staan in de meerjarenbegroting. De incidentele middelen van € 2.500.000,- voor 4 jaren, vloeien voort uit de 1e Uitwerking Coalitieakkoord 2024-2027. Provinciale Staten beslissen over de middelen voor de volgende bestuursperiode (2028 en 2029).

Thema/organisatie	Specificatie (i = incidenteel budget)	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Sociale Agenda Algemeen	Begrotingssubsidie: BOKD	299.527	310.310	322.412	336.598	352.755	367.218
	Begrotingssubsidie: CMO STAMM	1.026.455	1.063.407	1.104.880	1.153.495	1.208.863	1.258.426
	Begrotingssubsidie: Zorgbelang Drenthe	353.790	366.526	380.821	397.577	416.661	433.744
	Ontwikkelbudget algemeen	656.511	675.171	681.748	689.458	698.239	706.100
	Subtotaal	2.336.283	2.415.414	2.489.861	2.577.128	2.676.518	2.765.488
Naoberschap: behouden en versterken	KKNN	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000
	RUG: leerstoel bevolkingsdaling	12.800	0	0	0	0	0
	Hét compliment van Drenthe	31.000	31.000	31.000	31.000	31.000	31.000
	Subsidierегeling Bewonersinitiatieven (i) *	600.000	600.000	600.000	600.000	600.000	600.000
	Subsidierегeling Podium Platteland (i)	110.000	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000
	Innovatiebudget Naoberschap (i)	270.000	230.000	230.000	230.000	230.000	230.000
	Subtotaal	1.063.800	1.051.000	1.051.000	1.051.000	1.051.000	1.051.000
Bestaanszekerheid: basis voor gelijke kansen	Begrotingssubsidie: Bondgenootschap voor een geletterd Drenthe	25.875	26.807	27.852	29.077	30.473	31.722
	Alliantie van Kracht (i)	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
	Innovatiebudget Bestaanszekerheid (i)	525.000	525.000	525.000	525.000	525.000	525.000
	Subtotaal	650.875	651.807	652.852	654.077	655.473	656.722
Gezondheid: preventie en bereikbare zorg voor iedereen	Begrotingssubsidie: VDG Drents Zorglandschap	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000
	Subsidierегeling Bewonersinitiatieven (i) *	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
	Hartveilig Drenthe 2024-2027 (i)	30.000	0	0	0	0	0
	Innovatiebudget Gezondheid (i)	320.000	350.000	350.000	350.000	350.000	350.000
Subtotaal	590.000	590.000	590.000	590.000	590.000	590.000	
Inclusie en diversiteit: niemand is gelijk, maar iedereen is gelijkwaardig	Subsidierегeling Regenboogprojecten	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
	Ondertiteling RTV Drenthe (i)	42.500	42.500	42.500	0	0	0
	Adviesraad Inclusie (i)	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
	Regenboogambassadeur (i)	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
	Innovatiebudget Inclusie en Diversiteit (i)	272.500	272.500	272.500	315.000	315.000	315.000
	Subtotaal	395.000	395.000	395.000	395.000	395.000	395.000
Totaal	5.035.958	5.103.221	5.178.713	5.267.205	5.367.991	5.458.210	

* De Subsidierегeling Bewonersinitiatieven betreft één regeling van totaal € 800.000,- per jaar, waarbij minimaal € 200.000,- beschikbaar is voor bewonersinitiatieven gericht op zorg en/of gezondheid.

Werkplan 2024

Activiteiten Sociale Agenda 2024 (alleen incidentele budgetdeel)	Uitgaven
I. Naoberschap	980.000

Subsidierегeling Bewonersinitiatieven

Met de Subsidierегeling Bewonersinitiatieven willen we in samenwerking met gemeenten bewonersinitiatieven ondersteunen die een bijdrage leveren aan naoberschap en/of gezondheid in wijken, buurten en dorpen in Drenthe. Deze subsidierегeling is de opvolger van de succesvolle Subsidierегeling wijk- buurt- en dorpsinitiatieven. Subsidie kan vanaf medio augustus worden aangevraagd door stichtingen, verenigingen en coöperaties die lokaal actief zijn op sociaal-maatschappelijk terrein binnen de provincie Drenthe.

Subsidierегeling Podium Platteland

Met de al succesvolle Subsidierегeling Podium Platteland worden initiatieven op het snijvlak van het culturele en sociale domein gestimuleerd. Op deze manier kan door middel van culturele activiteiten aandacht worden gevraagd voor sociaal-maatschappelijke opgaven of worden ingezet om de sociale cohesie in een buurt, dorp of wijk te verbeteren. Subsidie kan zowel door culturele als sociale instellingen worden aangevraagd. De huidige subsidierегeling loopt tot 1 januari 2025. Vanaf 2025 wordt een nieuwe Subsidierегeling Podium Platteland opengesteld.

Functieverbreding dorpshuizen

De eerste experimenten functieverbreding dorpshuizen hebben in de afgelopen jaren veel opgeleverd. 16 dorpshuizen zijn hun duurzame exploitatie aan het verbeteren. Voldoende aanleiding om deze experimenten door te trekken naar de andere dorps- en buurthuizen. Deze verbreding kan zijn op het gebied van formele en informele zorg, kunst en cultuur, sport en bewegen en het breder (commercieel) benutten van het dorpshuis.

Ondersteuning vrijwilligers en bewonersinitiatieven

Om vrijwilligers en bewonersinitiatieven te behouden en te versterken ontwikkelen we in nauwe samenwerking met de inwoners een provincie-breed programma voor extra ondersteuning. Bestaande provinciale en lokale ondersteuners en bewonerscollectieven werken hierbij programmatisch samen.

Activiteiten Sociale Agenda 2024 (alleen incidentele budgetdeel)	Uitgaven
II. Bestaanszekerheid	625.000

Ondersteuning Alliantie van Kracht

Het netwerk Alliantie van Kracht zien we als een belangrijke motor voor de Drenthe-brede aanpak om armoede structureel en fundamenteel te verminderen in Drenthe. Het netwerk bestaat uit organisaties in de sectoren wonen, welzijn en zorg, kennisinstellingen en ervaringsdeskundigen. Samen willen ze armoede, op zowel de korte als de lange termijn, structureel en fundamenteel bestrijden. De provincie wil dit programma meerjarig ondersteunen.

Verkenning collectieve ondersteuning Drentse Voedselbanken

Om de ondersteuning van de Drentse voedselbanken duurzaam te versterken wordt op dit moment inzichtelijk gemaakt wat voor waarde de voedselbank heeft voor inwoners en wat de toekomstige ondersteuningsbehoeftes zijn van de voedselbanken.

Ondersteuning Stichting Vlucht Voorwaarts

Stichting Vlucht Voorwaarts wil met het project 'Bartjes doorbreken Bubbels' inwoners met een migratieachtergrond beter kennis laten maken met inwoners met Nederlandse achtergrond met behulp van buddy's. Doel is om beheersing van Nederlandse taal te verbeteren en migratie in een positief daglicht te zetten. In december 2023 is dit project in het kader van de alliantieprojecten positief beoordeeld door de Adviescommissie Sociale Agenda 2020-2023. Ondanks de positieve beoordeling is desbetreffende subsidieaanvraag als enige afgewezen, omdat het subsidieplafond van de 'Subsidierегeling Alliantieprojecten' was bereikt.

Ondersteuning gemeenten rondom minimaregelingen

De provincie ondersteunt gemeenten bij de samenwerking en de toegankelijkheid en vindbaarheid van minimaregelingen in de Drentse gemeenten vanuit het perspectief van de inwoner.

Innovatiebudget

Met het Innovatiebudget stimuleren we programma's (of onderdelen van programma's) die een substantiële bijdrage leveren aan de doelen van het thema Bestaanszekerheid.

Activiteiten Sociale Agenda 2024 (alleen incidentele budgetdeel)	Uitgaven
III. Gezondheid	550.000

Subsidierегeling Bewonersinitiatieven

Met de Subsidierегeling Bewonersinitiatieven willen we in samenwerking met gemeenten bewonersinitiatieven ondersteunen die een bijdrage leveren aan naoberschap en/of gezondheid in wijken, buurten en dorpen in Drenthe. De Subsidierегeling is de opvolger van de succesvolle Subsidierегeling wijk- buurt- en dorpsinitiatieven. Subsidie kan vanaf medio augustus worden aangevraagd door stichtingen, verenigingen en coöperaties die lokaal actief zijn op sociaal-maatschappelijk terrein binnen de provincie Drenthe.

Domeinoverstijgende samenwerking (DOS)

Met het programma Domeinoverstijgende samenwerking experimenteren gemeenten om de zorg anders en domeinoverstijgend te organiseren vanuit het perspectief van de inwoner. De provincie blijft dit ondersteunen voor betere zorg en ondersteuning van kwetsbare inwoners.

Hartveilig Drenthe

De provincie ondersteunt de ambitie van de Drentse gemeenten om toe te werken naar een provinciaal dekkend netwerk van AED's en burgerhulpverleners.

Innovatiebudget

Met het Innovatiebudget stimuleren we programma's (of onderdelen van programma's) die een substantiële bijdrage leveren aan de doelen van het thema Gezondheid.

Activiteiten Sociale Agenda 2024 (alleen incidentele budgetdeel)	Uitgaven
IV. Inclusie en Diversiteit	345.000

Ondertiteling RTV Drenthe

Het mogelijk maken van ondertiteling van de tv-nieuwsuitzendingen van Drenthe Nu. Als provincie vinden we het belangrijk dat iedereen mee kan doen in de samenleving. Door ondertiteling mogelijk te maken zorgen we ervoor dat het regionale nieuws voor alle inwoners toegankelijk is, ook voor degenen die moeite hebben met horen.

Inzet Regenboogambassadeur

Sinds 2023 is Drenthe de eerste provincie met een officiële Regenboogambassadeur. De Regenboogambassadeur helpt ons met de uitvoering van en lobby bij het thema Inclusie & Diversiteit. Deze inzet wordt voortgezet.

Adviesraad Inclusie

De Adviesraad Inclusie geeft advies over beleid rondom inclusie en toegankelijkheid. De Raad bestaat uit ervaringsdeskundigen die meedenken over de beleidsvoering van de provincie om Drenthe inclusiever te maken. Als provincie zien we de inzet van de Adviesraad Inclusie als buitengewoon waardevol en willen dit graag continueren.

80 Jaar vrijheid

In 2025 vieren we in Nederland dat we al 80 jaar in vrijheid mogen leven. De provincie wil vrijheid en democratie in het 80ste vrijheidsjaar onder de aandacht brengen. Hiervoor is samen met Cultuur een programma opgezet dat aansluit bij de programmalijnen van het Nationaal Comité 4 en 5 mei.

Innovatiebudget

Met het Innovatiebudget stimuleren we programma's (of onderdelen van programma's) die een substantiële bijdrage leveren aan de doelen van het thema Inclusie en Diversiteit.

Totaal	2.500.000
---------------	------------------